

De lezer schrijft

Tegenstrijdige boodschappen, onjuiste informatie

In het oktobernummer van *Bijenhouden* (nummer 5, 2023) stonden twee artikelen over verschillende bedrijfsmethoden betreffende varroabestrijding met tegenstrijdige boodschappen.

Kees van Hemert beschrijft een grootschalig, drie jaar durend onderzoek in de VS naar drie bedrijfsmethoden voor varroabestrijding. De conclusie was dat de *overleving* van de natuurlijke methode zonder bestrijding en laten zwermen maar 27% was en bij de andere twee methodes met bestrijding 85%, die ook de laagste besmetting met Deformed Wing Virus (DWV) hadden. In de conclusie schreef van Hemert dat het systematisch behandelen van varroa een goede aanpak is, en dat volgens verwachting de chemievrije, natuurlijke methode alleen maar achteruitgang gaf.

Henk van der Scheer beschrijft het project Samen Imkeren 2.0 van Bijen@wur waarbij 5 verschillende imkersgroepen en hun eigen methodes de volken niet behandelden tegen varroa. In het totaal zijn 21% van de volken doodgegaan, daarbij *niet* meegeteld de volken die tijdens de proef zwak of uitgevallen zijn. Van der Scheer schreef dat statische verwerking niet mogelijk was door de beperkte proefopzet, maar dat het niet wegneemt dat imkeren zonder varroabestrijding kan, maar wel met kanttekeningen.

Mijn vraag is hoe de conclusie getrokken kan worden dat imkeren zonder varroabestrijding kan zonder dat daar wetenschappelijk bewijs voor is en gebaseerd is op een korte periode. De door van der Scheer beschreven kanttekening gaat verder op basis van mogelijke resistentie/ tolerantie die niet is aangetoond. Hij geeft de imker de boodschap mee dat er niet meer bestreden hoeft te worden, terwijl in het andere artikel staat dat niet bestrijden zorgt voor achteruitgang. Dit is natuurlijk heel verwarrend. Een kritisch noot was wel op zijn plaats geweest.

Er is dus vooralsnog geen bewijs dat een gewone imker met een paar volken in de achtertuin kan selecteren en varroa niet meer hoeft te bestrijden. Selectie is een heel langdurig proces met veel volken en moet professioneel gebeuren. Het is natuurlijk als gewone imker goed om varroamijten op welke manier dan ook te tellen, om op maat te bestrijden en door te gaan met volken die weinig mijten hebben. Maar vooral ook niet vergeten om omstandigheden te creëren die het de mijt moeilijk maken zoals broedonderbreking, temperatuur en luchtvochtigheid.

Marie José Duchateau

Reactie Redactie

Beste Marie José Duchateau,

Dank voor uw reactie op twee artikelen in *Bijenhouden* 2023-5. U snijdt een aantal zaken aan. We zullen daar achtereenvolgens op ingaan.

Allereerst stelt u dat er in beide artikelen tegenstrijdige boodschappen staan. Ons inziens vergelijkt u hierbij appels met peren. In het eerste artikel van Kees van Hemert gaat het over bestrijden van varroamijten in volken die, voor zover bekend, geen resistentie bezitten tegen varroa. Dan is het niet verwonderlijk dat een natuurlijke methode, waarbij geen bestrijding wordt toegepast, niet voldoet. Overigens betrof het hier volken in de VS, die niet waren geselecteerd. En de conclusie over dit onderzoek is de conclusie van de Amerikaanse auteurs.

In het tweede artikel, van de hand van Henk van der Scheer, gaat het over volken die niet meer behandeld behoeven te worden omdat ze daarop geselecteerd zijn. Onderzoekers en imkersgroepen proberen samen uit te zoeken of die claim terecht is. Uiteindelijk is de gezamenlijke conclusie dat die claim inderdaad terecht is. Er zijn volken die niet meer behandeld hoeven te worden tegen varroamijten en die ver-

volgens in de winter niet sterven door te veel mijten. Regelmatig staan er artikelen over dergelijk praktijkonderzoek in *Bijenhouden*. Imkers lezen die en zijn daardoor op de hoogte van de ontwikkelingen. Het onderzoek naar het bestaan van 'resistente' volken en de selectie daarop was al jaren daarvoor geschied door de imkersgroepen. Zoiets is inderdaad niet iets van even doen. Zoals u schrijft, selecteren kost tijd en dat is met vallen en opstaan. Er zijn jaren van vallen en opstaan aan vooraf gegaan. Lees daartoe maar eens het verslag van Pam van Straten en Johan Calis in nr. 3 van *Bijenhouden* 2020. Ze pasten natuurlijke selectie toe volgens het principe *Darwin's Black Bee Box*, beschreven in *Biological Invasions* 21:2519-2528; 2019.

In 2011, het tweede jaar van experimenteren, gingen de volkjes door een 'bottleneck' en bleven er maar 11 volkjes over van de 72, aldus het verslag van Van Straten en Calis. In die tijd kwamen ze er ook achter dat ze een geïsoleerde plek nodig hadden voor een goedwerkend bevruchtungsstation. Eén van de 'aanbevelingen' die Van der Scheer ook doet in het 'tweede artikel' over *Samen Imkeren* (Zie blz. 28-30 in *Bijenhouden* 2023-5).

Of er nu wel of niet sprake is van resistentie of dat er beter gesproken kan worden over weerbaarheid van de volken is een leuke academische discussie. Van der Scheer koos

ervoor om de terminologie over te nemen uit de verslagen van *Samen imkeren 1.0 en 2.0*. Vandaar de titel van zijn artikel. Daarin komt duidelijk naar voren dat het in de proef ging om het toetsen van de claim van imkergroepen: hebben we nu wel of niet weerbare bijen? Weerbaarheid is een containerbegrip, net als *Darwin's Black Bee Box* dat op meerdere vormen van weerstand kan slaan, waaronder resistentiegenen tegen ziekten en genen die het gedrag bepalen dat weerbaarheid laat zien, zoals elkaar vlooien om mijten van het lichaam van volwassen bijen te verwijderen, het openen van cellen met poppen en daarin ook een var-roamijt en het verwijderen van zo'n pop. Een en ander kan

in een volgend traject worden uitgezocht. Zo'n discussie past prima in een wetenschappelijk tijdschrift maar is minder gewenst in een op de praktijk gericht vakblad als *Bijenhouden*. Dat gaat over de hoofden van vrij veel imkers heen. Het advies van Van der Scheer aan imkers om ook te komen tot weerbare volken is duidelijk. Ga liever niet zelf aan de slag, maar doe als de imkers Henk Vernooij en Henk van Berkel uit Houten. In het eerste nummer van *Bijenhouden* 2023 staat een interview met hen en daarin is hun werkwijze uitgelegd.

Kees van Heemert en Henk van der Scheer

Foto canva-foto-pokernash

Paren met 'ongewenste' darren

In nummer 5 van *Bijenhouden* 2023, pagina 28-30, in het artikel "Imkeren zonder behandeling..." staat een (veel gemaakte) fout. Op pagina 30 staat geschreven: 'Wel moet u bedacht zijn op de invloed van vreemde darren die niet varroaresistent of -tolerant zijn. Als die met uw goede koninginnen paren zal een deel van de nakomelingen, werkers en darren, ook niet de gewenste eigenschappen

hebben'. Dat klopt niet voor darren. Het maakt niet uit waar 'die goede koningin' mee paart. Darren komen van onbevuchte eitjes en geven dus de eigenschappen van de koningin weer. Niet die van de 'vreemde darren'.

René Kant

Reactie van de redactie

Geachte heer Kant,

U hebt helemaal gelijk als het gaat om de darren die een jonge, pas gepaarde koningin produceert. Die eerste generatie darren ontstaan uit eitjes die niet bevrucht zijn met het sperma dat de betreffende koningin 'verzamelde' tijdens de paringen en die darren hebben dus nog alle gewenste eigenschappen.

In het betreffende artikel stipte ik echter op de laatste bladzijde aan dat ook meer imkers zouden kunnen proberen om weerbare koningen en dus weerbare bijenvolken te kweken en selecteren. Dat is een proces van jaren over meerdere

generaties, waarbij doorgeselecteerd wordt op gewenste weerbare eigenschappen. In dat geval zijn 'ongewenste' darren met verkeerde eigenschappen inderdaad ongewenst. Hun effect zal in volgende generaties wel degelijk doorwerken. Niet voor niets hanteren bevruchtungsstations dan ook de regel dat aangeboden volkjes met ongepaarde koninginnen geen ongewenste/vreemde darren bij zich mogen hebben. Voor alle zekerheid dient de uitvliegopening van het kastje met de ongepaarde koningin voorzien te zijn van een darrenrooster, waar geen dar doorheen kan, maar wel de koningin.

Henk van der Scheer (redactie *Bijenhouden*)